

Agerdyrkningslæreanstalter i Danmark.

I.

Næsgaarden.

(Af en Beretning til Indenrigsministeriet, 1853, af Prof. B. S. Jørgensen.)

Næsgaarden ligger i Nastrup Sogn paa Falster, $\frac{3}{4}$ Mil fra Stubbekjøbing tæt ved Grønsund, og tilhører det Glasfenske Fideicommis. Til Gaarden hører et Areal af 250 Tdr. Land, hvoraf 200 Tdr. Land er Bløieland og 50 Tdr. Land Eng, tildeels Salteng. En stor Deel af Jorderne ere lette Leerjorder, dog finder paa mindre Strækninger en Afverling Sted i Jordsmønnet, lige fra stærk Leerjord til Sand og Mosejord; Terrainet er mere bakket end sædvanlig paa Falster. Af Gaardens Jorder var Halvdelen for 25 Aar siden bevoret med Bøgeskov, og er først efterhaanden taget ind i Drift med den tidligere Agerjord. Da Avlingen i de sidste 25 Aar er dreven for det Glasfenske Fideicommis's Regning, og den nuværende byggede Forstander i mere end 20 Aar har bestyret den, er der foretaget mange Grundforbedringer med Jorderne ved Mergling, Planering og Udgrøvning, og med stor Bekostning og Tilskud af kunstig Gjødning (Patentgjødning) ere Jorderne nu bragte i en kraftig Stand. Marken drives i 9 Skifter, med 1ste Aar Brak, 2det Aar Hvede, 3die Aar Byg, 4de Aar Grter, 5te Aar Rug, 6te Aar Havre, 7de Aar Kløver til Slet og 8de og 9de Aar Kløver til Græsning; der gjødes 2 Gange i Rotationen. — Foruden de Jorder, der ere indtagne under den ordi-

naire Driftsplan findes tæt ved Gaarden et Stykke Jord paa 6 Tdr. Land, der er deelt i 2 Huuslodder, hver paa 3 Tdr. Land; af disse drives den første i 4 Afdelinger saaledes, at det første Aar tages Rodfrugter (Kunkelroer, Kaalrabi, Altringhams Guleroeder, samt Grønkaal og Hvidkaal), 2det Aar Byg med Klover, 3die Aar Klover og 4de Aar Vinterjød; til Rodfrugterne reolpløies og gjødes. I den anden Lod, der er deelt i 5 Skifter, høves følgende Frugtsølge: 1ste Aar Rodfrugter, ligesom i den forrige Afdeling, 2det Aar Byg med Klover, 3die Aar Klover, 4de Aar Bikkhavre med halv Gjødning, 5te Aar Vinterjød; til Rodfrugterne gjødes.

Desuden hører til Gaarden en temmelig stor Kjøkken- og Frugthave, som tilligemed Gaarden og dens Tilliggende staaer i Forbindelse med Agerdyrkningsstolen.

Besætningen bestaaer af 500 Stkr. Merinos-Faar og Beder, 30 Stkr. Kver og Ungqvæg samt 16 Heste, hvoraf de 12 ubelukkende ere Arbeidsheste.

Bygningerne ere smukke, meget rene og velholdte og der synes overalt at herske en mønsterværdig Orden.

Næssgaarden har allerede i Begyndelsen af dette Aarhundrede været bestemt til Agerdyrkningsstole for Bøndersønner; den nuværende Hovedbygning blev bygget i dette Tiemed, og Prof. Oluffen, der senere blev ansat ved Kjøbenhavns Universitet som Lærer i Statsøkonomien, var bestemt til Skolens Forstander. Denne Foranstaltning kom imidlertid for tidlig, Agerdyrkningsen stod endnu paa et saa lavt Standpunkt, at saa af de større Landeieendomsbesiddere følte Trang til theoretisk Underviisning i deres Fag, og langt mindre kunde det være Tilfældet med Bønderne; Planen maatte opgives af Mangel paa Deeltagere, og den landøkonomiske Underviisning blev forlagt til Kjøbenhavn, hvor den fortsattes i en Række af Aar.

Da Planen for nogle Aar siden blev optaget igjen, havde Forholdene forandret sig til det Bedre, og endskiøndt Skolen blev aabnet midt under Krigen (den 1ste Juni 1849), altsaa under forholdsviis ugunstige Forhold, meldte der sig dog et

tilstrækkeligt Antal Elever, og siden har der bestandig været anmeldt flere end der kunde optages, hvoriblandt, efter Skolens Plan, altid Bønder sønner under lige Omstændigheder gives Fortrinnet.

Skolen er bestemt for 18 Lærlinger og da Coursuset er toaarigt, optages saaledes 9 aarligt. Underviisningen ledes af Forstanderen, Forvalter Fangel, som praktisk Lærer, og en theoretisk Lærer, der indtil 1ste Mai d. A. var Seminarist Mortensen, som for Fideicommissets Regning har opholdt sig $1\frac{1}{2}$ Aar i Kjøbenhavn og hørt Forelæsninger ved den polytechniske Læreanstalt og Veterinærskolen; for Tiden er Veterinær-candidat Mørch ansat som theoretisk Lærer; desuden findes en Hjælpe lærer, en Gartner, en Hjulmand og en Opfyndsmænd, som skulle samvirke med de egentlige Lærere til Lærlingernes Udbannelse. Lærlingerne, der ere deelte i 2 Classer, nyde praktisk Underviisning den halve Dag og theoretisk den anden halve Dag.

Den praktiske Veiledning ydes saavidt muligt af Forstanderen; Lærlingerne deeltage i alle de til Gaardens Drift hørende Arbejder, saasom Pløining, Saaening, Hævning, Båndsurers rigtige Affætning og Oprensning, Steens Optagning og Bortkjørsel, Gjøbningens Udkørsel og Spredning, Hegns Opsætning og Lufning, Brugen af Lee og Rive saavel i Hø som i Kornhøsten, Kornets Høstning og Hjemagning, dets Tærstning med Maskine, dets Rensning og Behandling paa Loftet. Hver Klasse er deelt i 3 Afdelinger, hvoraf de 2 deeltage i de regelmæssige praktiske Arbejder, den 3die benyttes til de mange forskellige øieblikkelige nødvendige Arbejder, forsaavidt som deres Nærværelse ved Markarbeidet ikke er fornøden. Der verles ugentlig med Arbejderne saaledes, at den anden Afdeling bliver i den følgende Uge den første o. s. v. Alle Lærlingerne arbeide om Sommeren daglig 2 Timer i Haven eller Huuslodderne under Gartnerens Veiledning for at blive bekendt med en Kjøfkenhaves Dykning og med Dykningen af Rodfrugter i Marken. I Vintermaanederne bestjefstiges 3 af Lærlingerne med

praktiske Arbejder: 1 i Kostalden, 1 i Faarestalden, 1 i Hestestalden, og 3 arbeide i Værkstedet under Tilsyn af Hjulmanden. Der stiftes hver Uge med disse Forretninger ligesom om Sommeren. De Lærlinger, som ere ved Kreaturerne, maae være behjælpelige med alt det Arbeide, der foresfalder i Stalden; den, hvis Tour det er at være i Kostalden, maa hjælpe til ved Malkningen og føre Bog over Prøvemalkningen; i Hestestalden er den tilstedeværende Lærling behjælpelig med Hestens Fodring, Strigling og Pudsning; der anstilles tillige Forsøg med Foderets Veining til de forskjellige Kreaturer. I Værkstedet, hvor complet Værktøi forefindes, bestjæftiges Lærlingerne det første Aar ubelukkende med Gavtraets Flækning og Tilhugning, samt dets Tildannelse til de forskjellige Redskaber, hvortil det bedst egner sig, i det andet Aar erhverves Øvelse i at forfærdige Plouge, Harver m. M., saavidt man i denne Retning kan drive det.

Ved Examen den 26de og 27de April (1853) aflagde Lærlingerne Prøver i Marken med Pløining og Saaening og i Huggehuset ved Tilhugning af Træ, ligesom ogsaa Lærlingernes Arbeider fremstilledes; flere af dem havde forfærdiget meget smukke Plouge og Harver, og bragt det til en ikke ringe Færdighed i Brugen af det almindelige Værktøi. Ligeledes fremvistes et Stykke Land fra hver af Eleverne besaaet med Vintersæd forrige Efteraar. Veiret og Aarstiden vare for ugunstige til at man kunde fælde nogen grundet Dom om Udførelsen af Pløiningen og Saaeningen, som Lærlingerne paa Examenstagen foretog paa Marken, men jeg har ikke mindste Tvivl om, at der fra Forstanderens Side er anvendt al Omhu paa at bringe dem saa megen Færdighed i de almindelige Markarbeider, som Omstændighederne kun have tilladt. Ligeledes prøvedes de ældre Lærlinger praktisk i Bedømmelsen af Heste, hvortil valgtes fremmede Heste, som fandtes paa Gaarden Examenstagen; de yngre Lærlinge aflagde Prøver i Strigling.

Den theoretiske Underviisning gives Formiddag og Eftermiddag afværlende til hver Klasse, i Reglen 3 Timer daglig til

hver. Underviisningsgjenstandene ere: Regning, Retskrivning, Geometri, Physik, Chemi, Naturhistorie, Agerdyrkningslære og Huusdyrenes Behandling i sund og syg Tilstand; tillige øves Lærlingerne i Tegning, lidt Landmaaling og Udarbejdelse af skriftlige Afhandlinger.

Med Hensyn til de forskjellige Discipliner bemærkes følgende:

1) Agerdyrkningslære, hvorunder henregnes:

- a. Egentlig Agerdyrkningslære (Jordsmonnet, Grundforbedringer, Hegn og Fred, Agerjordens Behandling, dyrkede Værter), foredrages i 1ste Halvaar.
- b. Huusdyrlæren (Huusdyrenes Tillæg, Fodring og Behandling i sund og syg Tilstand).
- c. Havedyrkning (2det Halvaar).
- d. Jordbunds-lære.
- e. Landlig Bogføring.
- f. Et kort Udtog af Hestens Ødelære (3die og 4de Halvaar).

Forsaavidt man skulde have nogen Tid af 4de Halvaar tilovers, benytttes denne til Repetition.

2) Naturlære.

- a. Den mekaniske Physik (1ste Halvaar).
 - b. Den kemiske Physik (2det Halvaar).
 - c. Meteorologi (3die Halvaar).
- 4de Halvaar Repetition.

3) Naturhistorie.

- a. Botanik (1ste Halvaar).
 - b. Zoologi (2det Halvaar).
 - c. Mineralogi (3die Halvaar).
- 4de Halvaar Repetition.

4) Chemi.

- a. Uorganisk Chemi.
- b. Organisk Chemi.
- c. Agerdyrkningschemi.

5) **Mathematif.**

- a. Praktisk Regning (gaaer gjennem alle 4 Halvaar)
- b. Arithmetik (3die Halvaar).
- c. Geometri (2det Halvaar).

6) **Tegning** (i alle 4 Halvaar).7) **Landmaaling** (3die Halvaar).8) **Striftlige Oevelser**, nemlig Skjønstrivnings-, Retstrivnings- og Stiiloevelser (i alle 4 Halvaar).9) **Læsning** } i alle 4 Halvaar.10) **Sang** }

Ved Foredraget lægges de approberede Lærebøger til Grund. Naar trykte Lærebøger mangle, nedskrive Lærlingerne det mundtlige Foredrag.

Til at oplyse og anstueliggjøre Foredragene tjene de fortrinlige Samlinger, hvoraf Skolen er i Besiddelse, nemlig:

1. En Mineralsamling, indeholdende omtrent 400 Stykker, ordnede efter Forchhammers System. Denne Samling er kjøbt paa Auktionen efter afdøde Professor Zeise.

2. En Plantesamling, der foruden endeel udenlandste Planter indeholder over 1600 danske, norske, svenske, islandste og grønlandste Arter, som ere ordnede efter Linnés System. Af de fleste Planter findes flere Exemplarer. Samlingen er kjøbt paa Auktionen efter den afdøde Botaniker Kamphövener.

3. En betydelig Samling af physiske Instrumenter, der efter Bestilling ere forfærdigede i Kjøbenhavn.

4. En Samling af kemiske Apparater og Stoffer.

5. En Bogsamling, indeholdende landøkonomiske, physiske, kemiske, historiske, geographiske og statistiske Værker. —

Da man ved Skolens Oprettelse nærmest har havt Bondestanden for Øie, saa gives de bondefødte Ansøgende Fortrin ved Optagelsen, men heraf er det en Følge, at Fordringerne, der gjøres til de Ansøgende, ikke kunne være store, og at man kun kan tænke paa at bibringe Lærlingerne det nødvendigste af de Videnskaber, hvori der meddeles Underviisning. Agerdyrkningslæren med dens forskjellige Underafdelinger er Hoved-

faget, dog kunne Jordbunds læren, Bogføring og Hestens Dre-
 lære kun skjænktes en meget kort Behandling. Foredragene i
 Fysik og Chemi oplyses bestandigt ved Forsøg og i Na-
 turhistorietimerne fremlægges de Planter, Mineralier ic.,
 hvorom Talen er; med Hensyn til Dyrene maa man hjælpe
 sig med Tegninger. Arithmetik og Geometri foredrages
 deels for at gjøre den praktiske Regning mere forstaaelig, deels
 for Landmaalingens Skyld, deels endelig for den umiddelbare
 Nytte, som Mathematikken i og for sig yder. Tegningen er
 alene geometrisk. Ved Landmaalingen er det blot Hensigten
 at bibringe Lærlingen Kundskab om og Færdighed i mindre
 Jordstykkers Opmaaling og Aftegning; Maalebord benyttes
 ikke, kun Stok, Kjede og Korstavle. Skriftlige Øvelser
 foretages i den til Selvbefjæftigelse ansatte Tid; hver 14de
 Dag indleveres desuden en skriftlig Afhandling over et opgivet
 Emne, forfattet udenfor Underviisningstiden; disse Afhandlin-
 ger gennemgaaes og rettes af Læreren, som derefter underkaster
 dem en mundtlig Kritik. En Time ugentlig anvendes til Læse-
 øvelse, for at vænne Lærlingerne til at læse med Tænksomhed
 og godt Udtryk.

Hvad Læremethoden angaaer bemærkes, at den første Halv-
 deel af hver Læretime anvendes til Examination af det i forrige
 Time Foredragne, hvorved opnaaes, at Opmærksomheden fra
 Lærlingernes Side stadig vedligeholdes, og at de altid have
 Noget at forberede sig paa. Naar et større Afsnit er gennem-
 gaaet, foretages en Repetition, der bestaaer i lettere Examination.

Med Udsaldet af den theoretiske Deel af Examen var der
 al Grund til at være tilfreds. Eleverne lagde Kundskaber for
 Dagen, som vidnede ligesaa hæderlig om den Flid, hvormed de selv
 havde benyttet deres Ophold paa Skolen, som om det Talent
 og den Udholdenhed, der var anvendt fra Lærernes Side, og
 naar man veed, at de Fleste ved deres Ankomst til Skolen ikke
 havde nydt anden Underviisning end den, der gives i vore
 Landsbyskoler, maa man endog forbauses over, at de kunne
 bringes saa vidt i to Aar. Skolens Virksomhed afgiver saa-

ledes et glædeligt Beviis paa, hvad der lader sig udrette med vor Bondestand, og at det er muligt at bibringe den nogenlunde begavede Yngling af denne Klasse i en forholdsviis kort Tid høist respectable Kundskaber; hvad han mangler i Fordannelse erstattes ved den Friskhed og Iver, hvormed han, som Erfaringen viser, her som andetsteds modtager Underviisningen og gribes deraf. De fremlagte Tegne- og Stilebøger vidne baade om Flid og Tænkjomhed, og enkelte af Afhandlingerne vare saavel skrevne, at Folk, der staae paa et langt høiere Dannelsesstrin, ikke havde behøvet at stamme sig ved dem.

Hvis jeg skulde tillade mig nogen Bemærkning mod Underviisningen paa Næsngaarden er det den, at Underviisningen gives noget for abstrakt. Naar man, som Tilfældet er her, have med Lærlinger at gjøre, som ere fuldkommen ubekjendte med Sammenhængen og Forklaringen af de almindeligste Naturphænomener og dertil uvante til Læsning, turde det vist være det retteste, hellere at knytte Underviisningen til det, som er Lærlingen bekjendt, nemlig det praktiske Landvæsen, end paa en abstrakt Maade gjøre ham bekjendt med Videnskabens almindelige Grundsætninger, hvormed han dog ikke kan blive fuldkommen fortrølig.

Denne Bemærkning paatrængte sig mig især ved Examinationen i Chemi, hvor flere af Lærlingerne vel vare istand til med en Lethed, som forundrede mig, at gjøre Rede for sely meget sammensatte Stoffers Tilberedelse, men hvor jeg dog ikke erholdt Overbeviisning om, at de vare istand til at anvende det Lærte paa det praktiske Livs Erfaringer eller at det overhovedet havde slaaet saaledes Rod hos dem, at det var mere end en Hufommelsesfag. I det Hele syntes en nøiere Forbindelse mellem den theoretiske Underviisning og det praktiske Agerbrug, hvorved begges inderlige Forbindelse kunde blive Lærlingen ret indtrængende, at være ønskelig.

Betænker man imidlertid, at Skolen endnu kun har bestaaet i 3 Aar, og man saaledes hidindtil kun har uddannet to Hold

Lærlinger, saa kan vist Ingen undres over, at der endnu maa savnes Lidt hist og her, som ved en længere Erfaring vil afhjælpes.

Det Indtryk, Næsgaardens Skole har gjort paa mig, og jeg troer paa Enhver, der overværede Examen, var meget gunstigt, og ligesaa hæderligt for den Direktion, der med Interesse og Gavnildhed har bragt den istand, som for Lærerne og Eleverne, der med Flid og Udholdenhed have arbejdet paa at frembringe de gode Resultater, og den store Forsamling, der som Tilhørere overværede Examen, og hvorimellem fandtes baade nærmere og fjernere Voende, større og mindre Landmænd, vidne ogsaa om, at Skolens Virksomhed følges med Interesse.

Examen paa Næsgaarden affholdtes dette Aar den 21de og 22de April. Prøverne omfattede de samme Gjenstande som forrige Aar, og Examens Udfald var i det Hele meget godt. Hvad den mundtlige Examination angik, vare enkelte af de Mangler afhjulpne, som i den ovenanførte Beretning ere paa-pegede, og ville kunne blive det endnu mere i samme Forhold som en mere systematisk Orden indføres ved Underviisningen. Forresten aflagdes Vidnesbyrd paa, at baade Lærerne og Lærlingerne havde anvendt megen Flid paa Underviisningen. Aars-tiden egnede sig iaar bedre for de praktiske Prøver i Marken, hvor Lærlingerne baade pløiede og saaede til de Tilstedeværendes Tilfredshed. Arbejderne i Huggehuset vare som ifjor. Stiftamtmanden saavelsom en stor Mængde Landmænd overværede Examen den første Dag, da den ældre Afdeling examineredes.

Den theoretiske Lærer, Hr. Veterinaircandidat Mørch, fra-traadte og Hr. Landmand Gold, der tidligere har studeret et Par Aar paa den polytechniske Læreanstalt, indtraadte i hans Sted.

Af de afgaaede 9 Lærlinger erholdt een (Krogh fra Langeland) Udmærket godt til Hovedcharakter, 6 Meget godt og 2 Godt.

Siden Skolens Oprettelse 1849 ere 54 Lærlinger optagne; af disse have 34 gennemgaaet Skolen og ved Afgangsexamen erholdt følgende Hovedcharakterer:

4 Udmærket godt,
20 Meget Godt,
10 Godt.

3 have forladt Skolen uden at have gennemgaaet det hele Cursus, og 17 findes endnu tilbage.

Hvad Hjemstedet angaaer, vare af de 54 optagne Lærlinger:

20 fra Falster, Lolland og Møen,
10 - Bornholm,
9 - Sjælland,
9 - Jylland,
6 - Fyen og Langeland.

Med Hensyn til Gaardens Drift er indført den Forandring, at alle Jorderne ere sammenlagte og drives nu i 7 Skifter paa 30—35 Tdr. Land med Brak, Vintersæd, Bælgsæd og Rodfrugter, Byg og Havre, Kløverslet, 2 Aars Græsning.

Til Vintersæden vil i nogle Aar blive anvendt kunstige Gjødningsarter, medens Staldgjødningen skal anvendes til Vaarsæden, for tillige at komme Kløveren tilgode.

Om nogle Aar haaber man at faae Agerlandet forøget med en 8de Mark, hvorefter man da vil tage een Sædeafgrøde mere.

For at skaffe kraftig Gjødning har man tillige iaar gjort et Forsøg med Fedning af endeel Beder med Oliefager, der er falden meget heldig ud. Ligeledes ere Oliefager anvendte til Kærne med Fordeel.

Drainingen er i fuld Gang; i forrige Sommer drainedes 11 Tdr. Land, og i dette Aar vil Brakmarken paa c. 30 Tdr. Land stærk lerede Jorder blive drainet.

Desuden paatænkes i denne Sommer Udtørringen af et Noer paa 170 Tdr. Land, hvorved Næsgaarden rimeligviis i Tiden vil erholbe en Forøgelse af over 100 Tdr. Land god Eng.

Ved alle disse Arbeider frembydes desuden Leilighed for Lærlingerne til at blive bekjendte med mange Ting, der ikke sees ved et sædvanligt Afsbrug.
